

УДК 796:[331.54:316.628]
DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-3-256-266

A MOTIVATIONAL FACTOR AS AN INTEGRAL COMPONENT
WHEN CHOOSING A FUTURE PROFESSION IN THE FIELD OF
PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

МОТИВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА
ПІД ЧАС ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ У СФЕРІ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Halyna HONCHAR,
Candidate of Sciences in
Physical Education and Sports,
Associate Professor

Галина ГОНЧАР,
кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент

galynaudpu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2690-4326>

*Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University,
✉ 28, Sadova Street, Uman,
Cherkasy region, 20300, Ukraine*

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
✉ вул. Садова, 28, м. Умань,
Черкаська обл., 20300, Україна*

Original manuscript received: October 18, 2022

Revised manuscript accepted: November 17, 2022

ABSTRACT

The article considers the motivational factor as an integral component when choosing a future profession in the field of physical culture and sports. The characteristics of the most important motivational factor, which are needs (biological, social and ideal), are given. Human activity, which can be aimed at the formation of the person himself, as a part of the world, which is considered as physical culture. The basis of any human activity is needs, motives, interests, goals, which are characterized by the concept of «motivation». Considering the motivation of professional self-determination, it is characterized as a complex system of external and internal factors and mechanisms that motivate, direct and regulate the activity of an individual in preparation and implementation of the choice of his professional and educational path: setting and achieving professional goals, choosing the means of their achievement, as well as activities on self-development and self-improvement in the professional sphere. A person with achievement motivation is characterized by a realistic assessment of their capabilities when setting goals and objectives, a desire to overcome difficulties, and achieve high performance results. It is also proposed to classify students depending on the development of professional orientation, which concerns of physical culture and sports specialties.

It has been established that the ways of formation and peculiarities of motivation of each student are individual, the state of professional motivation depends on how adequately students evaluate educational activities in comparison with personal, real opportunities and the level of harassment. The choice situation has the advantage that the motives are not only conscious, but they actually act. The training of a specialist in this sphere is provided with the help of three main components: motivational and moral (stimulates the activity of the future specialist), cognitive (ensures the full mastery of the content of education), motor (reflects the specifics of the profession and provides the

mechanism of cognition). All components are aimed at mastering the formation of the specialist's personality culture.

Key words: *motivation, motive, professional activity, physical education, physical culture, sport.*

Вступ. Процес діяльності розглядається як активна взаємодія людини з навколишнім середовищем, завдяки чому вона досягає свідомо поставленої мети, що виникла внаслідок появи певної потреби [2].

Діяльність включає в себе мету, засоби, результат і сам процес активного ставлення до навколишнього світу, що притаманні усвідомленій людській формі. «Основами діяльності є свідомо сформована мета, яка лежить поза діяльністю, а в сфері людських мотивів, ідеалів, цінностей» [5 : 33]. Діяльність людини може бути спрямована і на формування самої людини як частини світу, що розглядається як фізична культура [5].

В основі будь-якої діяльності людини лежать потреби, мотиви, інтереси, цілі, тобто комплекс чинників, які характеризують поняттям «мотивація». У психології термін «мотивація» використовують у двох значеннях: як систему чинників, які обумовлюють поведінку людини (цілі, інтереси, потреби, наміри); як характеристику процесу, який підтримує поведінкову активність [9].

Є більше десяти теорії мотивації, які вчені поділяють на дві категорії [10] – змістовну і процесуальну. У змістовних теоріях в основу покладено виявлення і вивчення внутрішніх побудників (потреб, мотивів), які закладені в підґрунті поведінки людей, їх професійної діяльності (теорія потреб Туган-Барановського, Маккеланда, Герцберга, ієрархія потреб Маслоу). У процесуальних теоріях розкриваються закономірності організації цілісної обґрунтованої поведінки з урахуванням взаємодії мотивів з іншими процесами – сприйняттям, пізнанням, комунікацією (теорія сподівань Врума, комплексна процесуальна теорія Портера і Лоулера і ін.).

У дослідженнях О. Марченко показано, що, дотримуючись одного підходу (змістовного) в констатувальному експерименті зі студентами, які не займаються спортом, в перетворювальному експерименті підтверджується інший підхід – «процесуальний». Заняття видами спорту, тобто спортивна діяльність, впливає на структуру мотивів, потреб, ціннісних орієнтацій, причому різні види спорту впливають по-різному. Показано, що різні потреби, мотиви і цілі студентів впливають на вибір спорту, а самі заняття спортом впливають на структуру мотиваційної сфери.

Незважаючи на різні теорії мотивації, в їх основі лежить мотив.

Мотив (від лат. Sotus – дієслово минулого часу Sovere – рухати (ся) – багатозначний термін, який використовується в двох головних значеннях: як внутрішня сила, яка спонукає людину до дії; фрагмент загальної картини або об'єкта, який повторюється з деякими змінами.

Найбільш важливим мотиваційним чинником є потреба.

Потреби бувають різних видів. Крім класифікації А. Маслоу, можна навести класифікацію П. Симонова [5], який виділяє три групи потреб: біологічні, соціальні та ідеальні.

Біологічні потреби (вітальні) – потреби тіла: потреба в русі, зміні діяльності (активний відпочинок), харчуванні і т.п.

Соціальні – потреби в спілкуванні з іншими людьми: самоствердження, лідерство, підпорядкування, співпереживання, наслідування (мода).

Ідеальні – духовні, особистісні потреби самовираження: пізнання, творчості, розвитку, емоційного функціонування (отримання позитивних емоцій), діяльності для досягнення мети (рефлекс мети), самовираження.

К. Абульханова-Славська ділить потреби людини на особисті і громадські. Залежно від походження вони можуть бути природними і культурними. Природні потреби відповідають групі біологічних потреб П. Симонова та фізіологічним потребам А. Маслоу.

Вчені виділяють певні групи мотивів [3]: 1) прості, до яких відносяться прагнення, бажання, хотіння; 2) складні (схильності, ідеали); 3) випадкові (почуття, звички і афекти).

Бажання є активним мотивом, який спонукає до дії.

У складних мотивах виділяється інтерес як спрямованість особистості на певний предмет, явище. В інтересах найбільше проявляється пізнавальна потреба людини. Наявність інтересу виступає сприятливою умовою діяльності, навчання.

Професійна діяльність людини збуджується не одним мотивом, а багатьма, які мають свою структуру та ієрархію, і які, у свою чергу, можуть змінюватися в людини залежно від зовнішніх і внутрішніх факторів [4].

Деякі вчені виділяють три класи мотивуючих факторів: потреби як основа активності; причини, які обумовлюють вибір діяльності залежно від пріоритетів особистості; суб'єктивні переживання, емоції як форми регуляції (саморегуляції) поведінки і діяльності [6].

Відповідно до думки багатьох вчених [6; 12], мотивацію можна розглядати в таких видах: зовнішня мотивація – мотивація не пов'язана зі змістом певної діяльності, але обумовлена зовнішніми по відношенню до суб'єкта обставинами; внутрішня мотивація – мотивація, яка пов'язана не із зовнішніми обставинами, а з самим змістом діяльності; позитивна і негативна мотивація, тобто мотивація, заснована на позитивних або негативних стимулах.

Методи та методика досліджень. Аналіз науково-методичної літератури, узагальнення досвіду передової педагогічної практики, педагогічне тестування, опитування.

Результати та дискусії. Напрямок досліджень у більшій мірі стосуються мотивації професійного самовизначення. Самовизначення особистості – свідомий акт виявлення та утвердження власної позиції в проблемних ситуаціях. Особливою формою самовизначення особистості є професійне самовизначення – складне психологічне явище, яке характеризує готовність учня до вибору напрямку його майбутньої діяльності. Професійне самовизначення – це вибір, який більшою мірою відповідає індивідуальним рисам людини.

Розглядаючи мотивацію професійного самовизначення, можемо охарактеризувати її як складну систему зовнішніх і внутрішніх факторів і

механізмів, що спонукають, направляють і регулюють діяльність особистості щодо підготовки та здійснення вибору свого професійного і освітнього шляху: постановки та досягнення професійних цілей, вибору засобів їх досягнення, а також діяльність по саморозвитку та самовдосконалення в професійній сфері.

Для успішного навчання у ЗВО необхідні не тільки відповідні задатки і здібності, а й позитивна мотивація до пізнання, самостійного навчання, що може зіграти роль компенсаторного фактору за умови недостатньої теоретичної підготовленості та розвитку спеціальних здібностей. Усвідомлення важливого значення мотивації для навчальної діяльності призвело до формування принципу мотиваційного забезпечення освітнього процесу.

Аналізуючи мотиви вступу до педагогічного ЗВО, В. Небесна прийшла до висновку, що деякі з них не відповідають вимогам педагогічної діяльності. Згідно з опитуванням тільки від 30 до 45% абітурієнтів, які вступили в педагогічний ЗВО, позитивно ставляться до професії вчителя. Близько 40% зробили це через інтерес до того чи іншого предмета, не маючи інтересу до педагогічної діяльності. Від 13 до 22% студентів не ставляться позитивно ні до діяльності вчителя, ні до профілюючого предмета.

Дослідження В. Лісовського, які стосуються студентів педагогічних спеціальностей свідчать, що мотивація стати професіоналом після навчання у ЗВО серед студентів становить 45%. Відрізняється також і оцінка цінності диплома. 24% студентів вважають, що диплом потрібен, щоб отримати високооплачувану роботу; 21% – мати гарантію стабільності; 21% – мати цікаву роботу; 15% – досягти високого соціального становища; 12% – не знають. 7% респондентів вважають, що диплом їм нічого не дає.

Мотивація до навчання формується разом з розвитком особистості від шкільного до студентського віку.

Студентство визначають як своєрідну мобільну групу, метою якої є засвоєння згідно зі спеціально організованої програми громадсько-професійних ролей, підготовка до виконання важливих соціальних функцій: культурологічних, суспільно-політичних, сімейних і т.п. Головними напрямками життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, естетичне, моральне і фізичне самовдосконалення [7].

Розвиток особистості студента на різних курсах має свої характерні особливості. На першому курсі вирішуються завдання залучення студента до форм колективного життя. У їхній поведінці наявний високий ступінь конформізму. Другий курс характеризується більш напруженою навчальною діяльністю студентів. У їх життя включені всі форми навчання і виховання. У студентів формуються широкі культурні запити і потреби. Пристосувальний процес до цього середовища в основному завершено. На III курсі починається спеціалізація, відбувається посилення інтересу до наукової роботи як відображення подальшого розвитку і поглиблення професійних інтересів. Четвертий курс – перше реальне знайомство зі спеціалізацією в період проходження практики. Для поведінки студентів характерний

інтенсивний пошук раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки, відбувається переоцінка цінностей життя. На першому курсі магістратури перспектива швидкого закінчення ЗВО формує чіткі практичні установки на майбутню професійну діяльність.

Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до навчально-пізнавальної діяльності В. Тауріков розділяє на три етапи: I етап (I курс) характеризується високими показниками професійних і навчальних мотивів. Разом з тим, вони ідеалізовані, тому що обумовлені соціальним, а не особистим змістом. II етап (II, III курси) відрізняється загальним зниженням інтенсивності всіх мотиваційних компонентів [13]. Пізнавальні та професійні мотиви перестають управляти навчальною діяльністю. III етап (IV курс) характеризується ростом рівня усвідомлення та інтеграції різних форм мотивів навчання.

А. Фрідман призводить чотири рівні розвитку мотивації навчально-трудової діяльності. I рівень – низький, характеризується деякими позитивними мотивами навчальної та трудової діяльності. Переважають мотиви уникнення незручностей дискомфорту. Пізнавальні процеси аморфні, ситуативні. На II рівні з'являється інтерес до навчального матеріалу, всі позитивні емоції пов'язані тільки з результативним аспектом, орієнтовані на успіх та досягнення мети. На III рівні – сформовуються всі компоненти, чітка мотивація, спрямованість на стійкість пізнавальних мотивів. IV рівень – глибоке усвідомлення мотивів, загальна цілеспрямованість.

Багато досліджень підтверджують положення про те, що успішність навчання у ЗВО залежить від мотиваційної складової діяльності. Висока позитивна мотивація може відігравати роль компенсуючого фактора в разі недостатньо високих здібностей, проте навіть високий рівень умінь не може компенсувати відсутність навчального мотиву або низьку його вираженість, не може привести до значних успіхів у навчанні.

Дослідники звертають увагу на те, що мотивація навчання студентів у ЗВО залежить від правильного і свідомого вибору професійної діяльності. Аналіз робіт, присвячених студентам технічних і педагогічних ЗВО, свідчить про те, що не всі вони свідомо вибрали спеціальність, якій навчаються. Досить велика кількість таких на I курсі. На II курсі кількість студентів, які не бажають здобувати конкретну спеціальність, сягає апогею і відбувається «відсів». Потім кількість студентів, які вважають, що вибрали не ту спеціальність, зменшується і на IV-V курсах залишається 2-3 людини з чітким емоційно-негативним ставленням до обраної спеціальності.

Ю. Орлов виявив важливу роль мотивації досягнення в підвищенні академічних успіхів студентів. Його дослідження показало, що в мотивації навчальної діяльності пізнавальна потреба грає другу роль після потреби в досягненні. Для особистості з мотивацією досягнення характерна реалістична оцінка своїх можливостей при постановці цілей і завдань, прагнення до подолання труднощів, досягнення високих результатів діяльності.

У процесі навчання у ЗВО відбувається не тільки навчання фахівця, але і становлення його особистості, формується її професійна спрямованість, тобто прагнення використовувати свої знання, досвід, здібності в сфері обраної професії.

У процесі активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, розвитку їх задатків і нахилів велику роль відіграє мотивація діяльності для створення відповідної ціннісно-мотиваційної сфери.

Психологи пропонують три підходи для виховання мотиваційної сфери особистості в процесі навчання [10, 13]: 1. Індивідуальний підхід полягає у вивченні провідних соціально-ціннісних мотивів кожного конкретного студента і орієнтир на них у навчанні. 2. Типологічний підхід полягає в орієнтації на ті мотиви, які характерні для всіх студентів цього курсу, факультету, статі і т.п. 3. Топологічний підхід полягає в побудові такого типу навчання, який має можливості для формування безлічі соціально-ціннісних мотивів студентів у навчанні.

Пропонується також типологізація студентів залежно від розвитку професійної спрямованості, яка стосується спеціальностей в сфері ФКІС:

I тип – студенти з позитивною спрямованістю, яка забезпечує поєднання провідних мотивів із змістом професійної діяльності.

II тип – студенти, які остаточно не визначилися у своєму ставленні до професії. Їх вибір не має чітко вираженої професійної мотивації через недостатність повної інформації про професії. Головна орієнтація в професійній сфері пов'язана з соціальними можливостями, які дає обрана професія, її широке використання. Для таких студентів можливий компроміс між невизначеним, а іноді і негативним ставленням до професії і продовженням навчання у ЗВО з перспективою працювати за фахом.

III тип – студенти із заперечливим ставленням до професії. Мотивація їх вибору, як правило, обумовлена загальносоціальними цінностями вищої освіти, а також слабким уявленням про професію. Через низький рівень професійної спрямованості провідний мотив виражає потреба не в самій діяльності, а в різноманітних, пов'язаних з нею обставинах (відпустка, відносна свобода в розподілі робочого часу та ін.).

Виховання інтересу до обраної професії у ЗВО здійснюється в основному за рахунок вироблення правильного уявлення про суспільну значимість майбутньої галузі діяльності і про закономірності її розвитку. Здійснюється це за допомогою: формування впевненості у своїй професійній придатності, а також свідомого розуміння необхідності оволодіння всіма дисциплінами і видами підготовки, передбаченими навчальним планом цього ЗВО; вироблення прагнення наслідувати все прогресивне в діяльності провідних фахівців галузі; вміння направляти самовиховання на користь роботи, постійно поповнювати свої знання.

Вивчаючи особливості професійної самореалізації студентів, які освоюють спеціальність вчителя фізичної культури, В. Мазін робить висновок про низький рівень сформованості компонентів професійної самореалізації за такими критеріями, як «емпатія», «самовідношення», «креативність», «ціннісні

орієнтації». 39,69% студентів самокритично визнали свій низький рівень «професійного самосприйняття». Автор пояснює це тим, що багато хто з них займаються за індивідуальним графіком, часто пропускають заняття, тому що прагнуть або знаходяться на зборах і змаганнях.

Щодо специфічних рухових умінь, зокрема, володіння технікою фізичних вправ, автор робить висновок, що вони в студентів розвинені на достатньому рівні, але вміння синтезувати знання і дії, моделювати навчально-виховний процес, володіння прийомами виховання учнів у студентів розвинене недостатньо.

Для формування культури професійної самореалізації студентів В. Мазін виділяє такі умови: впровадження в освітній процес особистісно-орієнтованого підходу і діалогових методів навчання; використання коштів стимулювання автономного поведінки студентів; накопичення і закріплення кращого досвіду професійної самореалізації в педагогічному професійному клубі «Новатор».

Н. Олійник пропонує використовувати такі підходи для розвитку творчого мислення й активності: формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності, пізнавальних інтересів; безпосереднє залучення кожного студента до навчально-пізнавальної діяльності, чому сприяє проблемне навчання, самостійна творча робота студентів, яка дозволяє їм самореалізуватися і самоствердитися; організація навчального спілкування на заняттях і в процесі позааудиторної самостійної роботи студентів; створення сприятливого мікроклімату в стосунках між учасниками освітнього процесу.

Таким чином, шляхи становлення та особливості мотивації кожного студента індивідуальні. На підставі результатів аналізу можна зробити висновок, що стан професійної мотивації залежить від того, наскільки адекватно студенти оцінюють навчальну діяльність порівняно з особистими, реальними можливостями і рівнем домагань. Необхідно також урахувати вплив на професійну мотивацію думок ровесників з різним рівнем розвитку здібностей. Мотивацію і її компоненти доцільно вивчати й діагностувати в різних ситуаціях реального вибору. Важливо, щоб студент зрозумів, що його вибір може привести до реальних наслідків для його життя, а не залишиться тільки на словах. Тільки в такому випадку результатам дослідження можна довіряти.

Висновки. Перед вищою школою стоїть завдання всебічного поліпшення професійної підготовки фахівців сфери фізичного виховання і спорту. Формування особистості майбутнього фахівця має здійснюватися більш конструктивно, з використанням ціннісних орієнтацій фізичної культури і спорту на основі реалізації взаємодії особистісних диспозицій і ситуативних детермінантів в навчально-виховній діяльності й на основі мотивації студентів.

Підготовка фахівця в галузі фізичної культури і спорту забезпечується за допомогою трьох основних компонентів: мотиваційно-морального (стимулюючого діяльність майбутнього фахівця), пізнавального (забезпечує

всю повноту оволодіння змістом освіти), рухового (відображає специфіку професії і забезпечує механізм пізнання). Усі компоненти спрямовані на оволодіння цінностями професійної фізкультурної освіти й досягнення його мети – формування культури особистості фахівця. Головним замовником є суспільство, яке потребує висококваліфікованих фахівців, здатних задовольнити його різноманітні потреби в сфері фізичної культури і спорту, забезпечити необхідний біопотенціал населення для активної всебічної життєдіяльності.

Студенти, що займаються в інститутах фізичної культури, є одночасно і спортсменами. Фізкультурно-спортивна діяльність впливає не тільки на фізичне, а й на духовну сферу студента. П'єр де Кубертен говорив, що головна сила і досягнення спорту в тому, що він є школою морального благородства і чистоти, фізичної витривалості і енергії. Під час занять спортом особливо яскраво виражаються характер, ставлення до справи, воля, совість та чесність.

Формування потреби до систематичних занять фізичною культурою і спортом вважається потужним фактором виховання особистості. Вона проявляється в бажанні студентів виконувати нові рухові дії на тлі оптимальних фізичних навантажень; необхідності самоствердження і посилення позицій власного «Я»; пізнанні і естетичному задоволенні від рухів; поліпшенні спортивних досягнень. Спортивна підготовка є основою професійно-прикладної фізичної підготовки тренера з виду спорту, вчителів фізичної культури.

Дослідження В. Пристинського дозволили автору сформулювати ряд пріоритетних мотивів, які виникають на основі потреби систематичних занять спортом. До них відносяться: прагнення до фізичної досконалості, що пов'язано зі зміною темпів свого фізичного розвитку, бажання зайняти гідне місце в своєму оточенні, домогтися визнання і поваги; дружба солідарність, що передбачає реалізацію бажання бути разом з друзями, співпрацювати з ними як в фізкультурно-спортивній, так і в навчальній діяльності; обов'язки, які пов'язані з необхідністю систематичного відвідування занять зі спортивних видів навчальної програми; прояв позитивного суперництва, що характеризується прагненням виділитися, самоствердитися в студентському середовищі, домогтися авторитету, бути першим, досягти якомога більшого; наслідування, пов'язане з бажанням бути схожим на тих, хто досяг певних успіхів в спорті або має особливі якості і хороші вчинки, зроблені в результаті занять; спортивні досягнення, коли домінує бажання досягти значних результатів в обраному виді спорту; навчальні, коли увага сконцентрована не в результаті діяльності, а на змісті занять.

Мотиви початкової стадії спортивної діяльності характеризуються динамікою включення людини в новий руховий режим, адаптацію до фізичних навантажень і до відношення в спортивній групі. Характерною особливістю цих мотивів є незначна усвідомленість потреб, велика різноманітність і нестійкість способів їх задоволення, а також готовність

до швидкої зміни. Ці мотиви є пошуковими для прийняття рішення про заняття спортом.

Мотиви стадії спеціалізації формуються і розвиваються в процесі систематичних занять. у результаті виникають складні комплекси мотивів, які визначають колективістську або індивідуалістичну орієнтацію особистості. Мотиви стадії вищої спортивної майстерності підпорядковані головному – досягненню успіху в спорті. Спорт вищих досягнень пов'язаний з великими фізичними і психічними напруженнями. Не завжди спортсмен перемагає, іноді його підстерігає серія невдач. При частому повторенні таких ситуацій формується мотивація уникнення невдач, яка проявляється в невпевненості, захисний характер поведінки, зниженому честолюбстві і активності в атакувальних діях. Спортсмени, які зберегли мотивацію досягнення успіху, більш активні, мають меншу тривожність, більшу впевненість в своїх силах, прагнення до суперництва і готовність до мобілізації всіх сил для перемоги. У зв'язку з цим заняття спортом можуть впливати на формування мотивації студентів до освоєння професійної діяльності як позитивно, так і негативно.

У науковій літературі ми не знайшли даних про особливості мотиваційної структури студентів, які освоюють професію тренера, вчителя фізичної культури, її динаміки в процесі навчання у вищому навчальному закладі, вплив на ставлення студентів до навчання і оволодіння професією, що спонукає нас до дослідження даних питань і визначає актуальність теми.

Література

1. Артеменко Б. О. Вікові особливості формування психофізіологічних властивостей і фізичного розвитку спортсменів : автореф. дис. ... канд. біологічних наук : 00.03.13. Черкаси, 2021. 20 с.
2. Антонова Н. М. Ценностные ориентации в системе личностных качеств студентов высшего педагогического учебного заведения : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07. Київ, 2003. 203 с.
3. Винославська О. В. Психологія : навч. посіб. Київ : ІНКОС, 2005. 256 с.
4. Котик І. О. Роль рефлексії у формуванні готовності до вибору професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 3. С. 67–71.
5. Круцевич Т. Ю., Петровський В. В. Фізичне виховання як соціальне явище. *Теорія і методика фізичного виховання : підручник / під ред. Т. Ю Круцевич*. Київ : Олімпійська література, 2008. Т. 1. С. 27–46.
6. Круцевич Т., Марченко О., Холодова О. Критичні періоди у формуванні мотивації до занять руховою активністю школярів з урахуванням їх гендерних характеристик. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2020. № 1. С. 268-277.
7. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2000. 232 с.
8. Москаленко Н. В. Педагогічні інновації у фізичному вихованні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2009. № 1. С. 19–22.
9. Москаленко Н., Кошелева О., Рузанов В., Решетилова В., Михайленко Ю. Особливості організації позанавчальних занять з фізичного виховання для студентів різних груп спеціальностей. *Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-практичний журнал*. 2021. № 1. С. 151-160.

10. Ніколаєв С. Ю. Оптимізація рухової активності студенток залежно від психофізичних особливостей : автореф. дис. канд. н. з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02. Львів, 2004. 20 с.

11. Радзиевский А.Р., Верич Г.Е. Об оптимальности двигательной активности человека. *Олімпійський спорт і спорт для всіх : проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації*: тези доп. IV міжнар. наук. конгр. Київ : Олімпійська література, 2000. С. 416.

12. Черноштан А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Луганськ, 2002. 264 с.

13. Harnessing technology review 2007. Progress and impact of technology in education. Full Report. URL : https://www.researchgate.net/publication/277750879_Harnessing_technology_review_2007_Progress_and_impact_of_technology_in_education_Full_Report (дата звернення: 10.08.2022)

References

1. Artemenko, B. O. (2021). *Vikovi osoblyvosti formuvannya psykhofiziologichnykh vlastyivostei i fizychno rozvytku sportsmeniv* [Age-specific features of the formation of psychophysiological properties and physical development of athletes] : autoref. thesis ... candidate degree of biological sciences: 03.00.13. Cherkasy. [in Ukrainian].

2. Antonova, N. M. (2003). *Tsennostnye orientatsyy v systeme lychnostykh kachestv studentov vysshogo pedahohyeheskoho uchebnogo zavedenya* [Value orientations in the system of personal qualities of students of the highest pedagogical educational institution] : dissertation. ... candidate psychol. sciences: spec. 19.00.07. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Vynoslavskaya, O. V. (2005). *Psykholohiia : navchalnyy posibnyk* [Psychology: teaching. manual]. Kyiv: INKOS. [in Ukrainian].

4. Kotyk, I. O. (2006). *Rol refleksii u formuvanni hotovnosti do vyboru profesii*. [The role of reflection in the formation of readiness to choose a profession]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical psychology and social work*, 3, 67–71. [in Ukrainian].

5. Krutsevich, T. Yu., Petrovskiy, V. V. (2008). *Fizychnye vykhovannia yak sotsialne yavyshe* [Physical education as a social phenomenon]. *Teoriia i metodyka fizychno vykhovannia – Theory and methods of physical education*. Kyiv : Olympic literature, vol. 1, 27–46. [in Ukrainian].

6. Krutsevich, T., Marchenko, O., Kholodova, O. (2020). *Krytychni periody u formuvanni motyvatsii do zaniat rukhovoivoi aktyvnistiu shkolariv z urakhuvanniam yikh henderykh kharakterystyk* [Critical periods in the formation of motivation to engage in motor activity of schoolchildren taking into account their gender characteristics]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia – Sports Bulletin of the Dnieper Region*, 1, 268-277. [in Ukrainian].

7. Krushelnyska, Ya. V. (2000). *Fiziolohiia i psykholohiia pratsi* [Physiology and psychology of work: Education. manual]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].

8. Moskalenko, N. V. (2009). *Pedahohichni innovatsii u fizychnomu vykhovanni* [Pedagogical innovations in physical education]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia – Sports bulletin of the Dnieper region*, 1, 19–22. [in Ukrainian].

9. Moskalenko, N., Kosheleva, O., Ruzanov, V., Reshetylova, V., Mykhaylenko, Yu. (2021). *Osoblyvosti orhanizatsii pozanavchalnykh zaniat z fizychno vykhovannia dlia studentiv riznykh hrup spetsialnostei* [Peculiarities of the organization of extracurricular physical education classes for students of different groups of specialties]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia – Sports Bulletin of the Dnieper Region. Scientific and practical journal*, 1, 151-160. [in Ukrainian].

10. Nikolaev, S. Yu.(2004). *Optymizatsiia rukhovoï aktyvnosti studentok zalezno vid psykhofizychnykh osoblyvostei* [Optimization of motor activity of female students depending on psychophysical features]: author's abstract. thesis Ph.D. physical education and sports: 24.00.02. Lviv. [in Ukrainian].

11. Radzievsky, A. R., Verych, G. E. (2000). *Ob optymume dvyhatelnoi aktyvnosti cheloveka* [About the optimum motor activity of a person]. Olimpiiskyi sport i sport dlia vsikh : problemy zdorovia, rekreatsii, sportyvnoi medytsyny ta reabilitatsii – Olympic sports and sports for all: problems of health, recreation, sports medicine and rehabilitation: theses add. IV International of science congress. Kyiv: Olympic Literature. [in Ukrainian].

12. Chornoshtan, A. G. (2002). *Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia fizychnoho vykhovannia na osnovi modulno-reitynhovoï tekhnolohii navchannia* [Professional training of the future teacher of physical education on the basis of modular-rating teaching technology]: diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.04. Luhansk. [in Ukrainian].

13. *Harnessing technology review* (2007). Progress and impact of technology in education. Full Report. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/277750879_Harnessing_technology_review_2007_Progress_and_impact_of_technology_in_education_Full_Report

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається мотиваційний фактор як невід'ємна складова під час вибору майбутньої професії у сфері фізичної культури і спорту. Дано характеристики найбільш важливому мотиваційному чиннику, якими є потреби (біологічні, соціальні та ідеальні). Діяльність людини, яка може бути спрямована і на формування самої людини як частини світу, розглядається фізична культура. Основа будь-якої діяльності людини – це потреби, мотиви, інтереси, цілі, які характеризують поняттям «мотивація». Розглядаючи мотивацію професійного самовизначення, охарактеризовано її як складну систему зовнішніх і внутрішніх факторів і механізмів, що спонукають, направляють і регулюють діяльність особистості щодо підготовки та здійснення вибору свого професійного і освітнього шляху: постановки та досягнення професійних цілей, вибору засобів їх досягнення, а також діяльність по саморозвитку та самовдосконалення в професійній сфері. Для особистості з мотивацією досягнення характерна реалістична оцінка своїх можливостей при постановці цілей і завдань, прагнення до подолання труднощів, досягнення високих результатів діяльності. Пропонується також типологізація студентів в залежності від розвитку професійної спрямованості, яка стосується спеціальностей в сфері фізичної культури і спорту.

Встановлено, що шляхи становлення та особливості мотивації кожного студента індивідуальні, стан професійної мотивації залежить від того, наскільки адекватно студенти оцінюють навчальну діяльність в порівнянні з особистими, реальними можливостями і рівнем домагань. Ситуація вибору має ту перевагу, що мотиви не тільки усвідомлені, але вони і реально діють. Підготовка фахівця в галузі фізичної культури і спорту забезпечується за допомогою трьох основних компонентів: мотиваційно-морального (стимулюючого діяльність майбутнього фахівця), пізнавального (забезпечує всю повноту оволодіння змістом освіти), рухового (відображає специфіку професії і забезпечує механізм пізнання). Усі компоненти спрямовані на оволодіння формування культури особистості фахівця.

Ключові слова: мотивація, мотив, професійна діяльність, фізичне виховання, фізична культура, спорт.